

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Čl. 4

1. Je-li za mimořádné situace, která je úředně vyhlášena, ohrožen život národa, mohou státy, smluvní strany Paktu, přijmout opatření zmírňující jejich závazky podle Paktu v rozsahu, který si vyžádají potřeby takové situace za podmínky, že tato opatření nejsou v rozporu s jejich jinými závazky podle mezinárodního práva a neznamenají diskriminaci podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství nebo sociálního původu.
2. Podle tohoto ustanovení se nelze odchýlit od článků 6, 7, 8 (odstavec 1 a 2), 11, 15, 16 a 18.
3. Každý stát, který je smluvní stranou Paktu, používající práva ve smyslu odst. 1 tohoto článku, okamžitě uvědomí prostřednictvím generálního tajemníka Organizace spojených národů ostatní státy, smluvní strany Paktu, o ustanoveních, od nichž se odchýlil a o důvodech, které ho k tomu vedly. Další sdělení učiní stejnou cestou ke dni, kdy toto opatření skončí.

Čl. 6

1. Každá lidská bytost má **právo na život**. Toto právo je chráněno zákonem. Nikdo nebude svévolně zbaven života.
2. V zemích, kde nebyl zrušen trest smrti, může být rozsudek trestu smrti vyhlášen pouze za nejtěžší trestné činy v souladu s právem platným v době, kdy byl trestný čin spáchán, a nikoli v rozporu s ustanoveními tohoto Paktu a Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia. Tento trest může být vykonán pouze na základě konečného rozsudku vyneseného příslušným soudem.
3. Jestliže zbavení života znamená zločin genocidia, rozumí se, že nic v tomto článku neopravňuje kterýkoli stát, který je smluvní stranou Paktu, odchýlit se od kteréhokoli závazku, jenž byl převzat na základě ustanovení Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia.
4. Každý, kdo byl odsouzen k trestu smrti, má právo žádat o milost nebo zmírnění trestu. Amnestie, milost nebo zmírnění trestu smrti mohou být uděleny ve všech případech.
5. Rozsudek trestu smrti nebude ukládán za trestné činy spáchané osobami mladšími osmnácti let a nebude vykonán na těhotných ženách.
6. Tohoto článku se nelze dovolávat proto, aby se zabránilo zrušení trestu smrti nebo aby zrušení trestu smrti bylo zdrženo kterýmkoli státem; účastníkem tohoto Paktu.

Čl. 7

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu. Zvláště nebude nikdo bez svého svobodného souhlasu podrobován lékařským nebo vědeckým pokusům.

Čl. 8

1. **Nikdo nesmí být držen v otroctví**; všechny formy otroctví a obchodu s otroky jsou zakázány.
2. Nikdo nesmí být držen v nevolnictví.
3. a) Na nikom se nesmí vyžadovat, aby vykonával nucenou nebo povinnou práci;
b) článek 3. a) nebrání vykonávání těžké práce v zemích, kde je možno uvalit trest vězení s těžkou prací za trestný čin, byl-li vynesen příslušným soudem takový rozsudek;
c) pro účely tohoto odstavce termín "nucená nebo povinná práce" nezahrnuje:
(i) jakoukoli práci nebo službu, jež nejsou zmíněny v pododstavci b), které se normálně vyžadují od osoby, která je ve vazbě v důsledku pravomocného platného rozhodnutí soudu, nebo od osoby, která je podmíněně propuštěna z takové vazby;
(ii) jakoukoli službu vojenské povahy a v zemích, kde se uznává odmítnutí vojenské služby na základě přesvědčení, jakoukoli národní službu, jež se podle zákona vyžaduje od osob, které odmítají vojenskou službu z důvodů svého přesvědčení;
(iii) jakoukoli službu vynucenou v mimořádných případech nebo při pohromě ohrožující život nebo blahobyt společnosti;
(iv) jakoukoli práci nebo službu, jež tvoří součást běžných občanských povinností.

Čl. 11

Nikdo nebude uvězněn pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku.

Čl. 15

1. Nikdo nesmí být **potrestán za čin, který nebyl trestný podle zákona v době, kdy byl spáchán**. Pachatelé nelze uložit vyšší trest než dovoluje uložit zákon účinný v době, kdy byl trestný čin spáchán. Nový zákon má zpětnou působnost pouze tehdy, jestliže je pro pachatele příznivější.
2. Nic v tomto článku neprejudikuje potrestání za jakýkoli čin, který v době, kdy byl spáchán, byl trestný podle obecných právních zásad uznávaných společenstvím národů.

Čl. 18

1. Každý má právo na **svobodu myšlení, svědomí a náboženství**. Toto právo zahrnuje v sobě svobodu vyznávat nebo přijmout náboženství nebo víru podle vlastní volby a svobodu projevovat své náboženství nebo víru sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, prováděním náboženských úkonů, bohoslužbou, zachováváním obřadů a vyučováním.
2. Nikdo nesmí být podroben donucování, které by narušovalo jeho svobodu vyznávat nebo přijmout náboženství nebo víru podle své vlastní volby.
3. Svoboda projevovat náboženství nebo víru může být podrobena pouze takovým omezením, jaká předepisuje zákon a která jsou nutná k ochraně veřejné bezpečnosti, pořádku, zdraví nebo morálky nebo základních práv a svobod jiných.
4. Státy, smluvní strany Paktu, se zavazují respektovat svobodu rodičů, a tam, kde je to vhodné, poručníků, zajistit náboženskou a morální výchovu svých dětí podle vlastního přesvědčení rodičů nebo poručníků.

Evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Čl. 15 Odstoupení od závazků v případě ohrožení

1. V případě války nebo jakéhokoli jiného veřejného ohrožení státní existence, může každá Vysoká smluvní strana přijmout opatření k odstoupení od závazků stanovených v této Úmluvě v rozsahu přísně vyžadovaném naléhavostí situace, pokud tato opatření nebudou neslučitelná s ostatními závazky podle mezinárodního práva.
2. Podle tohoto ustanovení nelze odstoupit od článku 2, kromě úmrtí vyplývajících z dovolených válečných činů, a článku 3, 4 (odstavec 1) a 7.
3. Každá Vysoká smluvní strana, využívající svého práva na odstoupení, bude v plném rozsahu informovat generálního tajemníka Rady Evropy o opatřeních, která přijala a o jejich důvodech. Generálního tajemníka Rady Evropy bude rovněž informovat o tom, kdy tato opatření pozbyla platnosti a kdy ustanovení Úmluvy budou znovu prováděna v plném rozsahu.

Čl. 2 Právo na život

1. Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.
2. Zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné, při:
 - a) obraně každé osoby proti nezákonnému násilí;
 - b) provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené;
 - c) zákonně uskutečněné akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.

Čl. 3 Zákaz mučení

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.

Čl. 4 Zákaz otroctví a nucené práce

1. Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví.
2. Od nikoho se nebude vyžadovat, aby vykonával nucené nebo povinné práce.
3. Za "nucenou nebo povinnou práci" se pro účely tohoto článku nepovažuje:
 - a) práce běžně požadovaná při výkonu trestu uloženého podle článku 5 této Úmluvy, nebo v době podmíněného propuštění z tohoto trestu;
 - b) služba vojenského charakteru nebo v případě osob, které odmítají vojenskou službu z důvodů svědomí v zemích, kde je takové odmítnutí vojenské služby uznáváno, jiná služba vyžadovaná místo povinné vojenské služby;
 - c) služba vyžadovaná v případě nouze nebo pohromy, která ohrožuje život nebo blaho společnosti;
 - d) práce nebo služba, která tvoří součást běžných občanských povinností.

Čl. 7 Zákaz trestu bez zákona

1. Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.
2. Tento článek nebrání souzení a potrestání osoby za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, bylo trestné podle obecných právních zásad uznávaných civilizovanými národy.

General Comment No. 05: Derogation of rights (Art. 4) : . 31/07/81. CCPR General Comment No. 5. (General Comments)

Convention Abbreviation: CCPR

GENERAL COMMENT 5

Derogation of rights

(Article 4)

(Thirteenth session, 1981)

1. Article 4 of the Covenant has posed a number of problems for the Committee when considering reports from some States parties. When a public emergency which threatens the life of a nation arises and it is officially proclaimed, a State party may derogate from a number of rights to the extent strictly required by the situation. The State party, however, may not derogate from certain specific rights and may not take discriminatory measures on a number of grounds. The State party is also under an obligation to inform the other States parties immediately, through the Secretary-General, of the derogations it has made including the reasons therefor and the date on which the derogations are terminated.

2. States parties have generally indicated the mechanism provided in their legal systems for the declaration of a state of emergency and the applicable provisions of the law governing derogations. However, in the case of a few States which had apparently derogated from Covenant rights, it was unclear not only whether a state of emergency had been officially declared but also whether rights from which the Covenant allows no derogation had in fact not been derogated from and further whether the other States parties had been informed of the derogations and of the reasons for the derogations.

3. The Committee holds the view that measures taken under article 4 are of an exceptional and temporary nature and may only last as long as the life of the nation concerned is threatened and that, in times of emergency, the protection of human rights becomes all the more important, particularly those rights from which no derogations can be made. The Committee also considers that it is equally important for States parties, in times of public emergency, to inform the other States parties of the nature and extent of the derogations they have made and of the reasons therefor and, further, to fulfil their reporting obligations under article 40 of the Covenant by indicating the nature and extent of each right derogated from together with the relevant documentation.

United Nations, Economic and Social Council, Siracusa Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights, U.N. Doc. E/CN.4/1985/4, Annex (1985).

I. Limitation Clauses

A. General Interpretative Principles Relating to the Justification of Limitations

B. Interpretative Principles Relating to Specific Limitation Clauses

- i. "prescribed by law"
- ii. "in a democratic society"
- iii. "public order (ordre public)"
- iv. "public health"
- v. "public morals"
- vi. "national security"
- vii. "public safety"
- viii. "rights and freedoms of others," or "rights and reputations of others"
- ix. "restrictions on public trial"

II. Derogations in a Public Emergency

- A. "Public Emergency Which Threatens the Life of the Nation"
- B. Proclamation, Notification, and Termination of a Public Emergency
- C. "Strictly Required by the Exigencies of the Situation"
- D. Non-Derogable Rights
- E. Some General Principles on the Introduction and Application of a Public Emergency and Consequent Derogation Measures
- F. Recommendations Concerning the Functions and Duties of the Human Rights Committee and United Nations Bodies